

нами виокремлено як окремий напрям пошуку – дослідження педагогічних проблем. Він сформований на основі робіт, що присвячені історії освіти, школи, методиці навчання та виховання, методиці організації історичних досліджень. Загалом до історико-педагогічної спадщини належать близько 60 статей, підручників, посібників. Нами встановлені напрями педагогічних досліджень І. П. Крип'якевича: а) історія освіти та школи, б) організація освітньої і шкільної діяльності, в) методика навчання та виховання, г) методика організації та проведення історичних досліджень, д) рецензії на освітянську періодику та навчальні видання [1, 2, 3]. Аналіз публікацій І. П. Крип'якевича з педагогіки дозволяє стверджувати, що історія освіти та школи, методика навчання, виховання, методика організації історичного пошуку були складовою його науково-педагогічної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Бібліографія друкованих праць Івана Крип'якевича. Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. пр. Л., 2001. Вип. 8. С. 19-72.
- 2.Грабовецький В. Наукові праці І. П. Крип'якевича із архівознавства і допоміжних історичних дисциплін: до 75-річчя з дня народження. В. Грабовецький. Науково-інформаційний бюлетень. Архів упр. УРСР. 1961. № 6. С. 79-82.
- 3.Іван Петрович Крип'якевич : бібліографічний покажчик, укл. О. Д. Кізілик. Л., 1966. С. 79.
- 4.Левдер А. І. Науково-педагогічна діяльність Івана Петровича Крип'якевича (1886-1967 рр.) : монографія. Рівне, 2018. С. 216.
- 5.Луцький О. Науково-організаційна і педагогічна діяльність І. П. Крип'якевича у вересні 1939 – червні 1941 рр. Іван Крип'якевич у родинній традиції, науці, суспільстві. Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність: зб. наук. пр. Л., 2001. Вип. 8. С. 783-800.

ДАВНЄ НАРОДНЕ ЖИТЛОВО-ГОСПОДАРСЬКЕ БУДІВНИЦТВО НА ШЕПЕТІВЩИНІ

Линник Л. М.

*завідувач краєзнавчим відділом комунального закладу культури
«Музей пропаганди» Хмельницької обласної ради*

На подвір'ї українського селянина, як правило, розміщувався цілий комплекс житлових та господарських споруд, які забезпечували всі потреби родини протягом року. Огорожі, як і хати, дуже різноманітні – це і жердини, прикріплені до стовпів, частокіл, тин плетений із гілок ліщини чи лози, розміром від 80 см до 1м. Також огорожа мала в'їзні ворота – браму та вхідні двері – фіртку.

У селах Шепетівського району збереглися житлові та господарські споруди, збудовані на початку ХХ ст., зокрема, в с. Білопіль, та виселках Степ.

Це зрубно-каркасні будівлі у яких житлова частина робилася «в зруб». Зруб – це чотиригранне приміщення, стіни якого складені з горизонтально вкладених соснових брусів, а сіни і комора - в «стовпи». Проміжки між ними заповнені дошками - дилами. Зрубні стіни житла могли зводити з круглих, напівкруглих або брусових колод. Зруб хати складався з дубових, соснових або липових брусів.

Комора й сіни дильовані, а стіни, що з'єднують їх, тримаються за допомогою «ушаків» (стовпів), які використовуються для продовження стін або для з'єднання двох зрубів, хати і сіней.

В основному стіни житлової частини хати білили. Сіни й комору з фасадного боку залишали відкритими. Правда в деяких місцевостях повністю забілювали сіни й комору.

На початку ХХ ст., значне поширення дістала каркасна техніка. Між дубові стовпи, що вкопували або ставили на кутах будівлі на підвалини, закладали дилі, плахи (широкі дошки або дилі). Зовні та зсередини стіни обмазували глиною. Були відомі дві техніки обробки таких стін: «в накидку» і «через дилі».

Обробка стін «в накидку» полягає в тому, що в нерівні горбаті дошки, дилі, кругляк забивали дерев'яні кілочки. Потім усю поверхню такої стіни закидали сумішню полови з глиною.

Більшого поширення набула техніка «через дилі». На брус або диль зверху накидали ряд вальків довжиною до 20 см (вальки – суміш соломи-мерви з глиною), угорі їх притискали брусом. Потім поверхню стіни змазували глиною і білили.

Відбувалось це під час так званої толоки. На толоку сходилось майже все село, від кожної хати приходив робітник, працювали без оплати, але обов'язково з обідом і вечерею. І збирали її як правило у неділю вільний від основної роботи день.

Стелю робили дерев'яну, яку тримали 3-4 поперечних або один поздовжній сволок. Після закінчення роботи над стінами і стелею майстер прибирав до сволока хрест із квітами та датою будівництва. Поверх сволока укладали колоте дерево або дошки. Зверху таку конструкцію утеплювали добре утрамбованим шаром глини. Побудоване в такий спосіб горище господарі здебільшого використовували для сушіння зернових культур.

Дахи над хатами чотирискіли на кроквах, які кріпилися на повздовжніх балках покладених по верху стін. Покриті житньою соломою зв'язаною снопиками.

Найпоширенішим варіантом традиційного житла була тридільна хата. Таке житло побутувало на всій території. Будівлі мали розміри 12х5м, 13х5м, 10х4м.

Поширеним варіантом традиційного житла була хата – бічна кімната якої, відокремлювалася від великої кімнати шляхом перегороджування хати пічкою і грубкою. Найчастіше бічна кімната використовувалася як кухня.

Хата, як правило, мала не менше трьох вікон: у чільній стіні – двоє навпроти печі та третє навпроти столу. Робили і маленьке віконце у причілковій стіні (запічне).

Щодо розміщення хати відносно вулиці, то садиби були переважно з віддаленим розташуванням хати відносно проїзних шляхів, постановкою її вглибині двору. Перед нею був невеликий земельний простір, на якому, як правило, висаджували дерева, куці, квіти.

Населення краю віддавна займалося сільським господарством (вирощуванням зернових, утриманням великої рогатої худоби, свиней, птиці). Усе це вимагало відповідних приміщень та окремих будівель.

На подвір'ї крім хати, були різні господарські споруди.

Стайні - для утримання коней.

Хліви або корівники - для корів.

Курники - для курей.

Саж або куча - для свиней.

Кадуб або вулик - для бджіл.

Клуня або стодола використовувалася як будівля для обмолоту, сушіння снопів, зберігання жита, пшениці, ячменю, соломи. Колись була потреба мати в стодолі свій тік на якому молотили снопи.

Найчастіше клуні мали стовпово дильовані конструкції. Це давало змогу між стовпи закладати різний матеріал: півкругляки, дошки, бруси різних порід дерев. Стовпи в конструкціях найчастіше дубові. Деякі клуні мали дахи, які підтримувалися сохами.

Неодмінною господарською спорудою була комора. З коморою пов'язано чимало народних повір'їв та звичаїв. Будувалися комори найчастіше разом з хатою. Подекуди в заможних селян були окремі комори. В коморах зберігалося не тільки зерно та різні харчові припаси. Іноді тут були цілі склади полотна, одягу, взуття та інших речей.

До господарських будинків, які служили для утримання тварин належать хліви. Їх зводили як окремі будинки або у вигляді приміщень, що будувались під одним дахом з клунею, рідше з хатою.

Для спорудження хлівів найчастіше використовували не настільки добірні матеріали, ніж, у клунях чи коморах. Хліви будували найчастіше «в стовпи» між які закладали дилі, бруси, дошки. Всередині хліва шви між брусами змащували глиною. Стеля з дощок, які покладені по довжині будівлі, сволюки поперечні. У хліві двері мають два полотнища: для зими з добре припасованих дощок й літні – решітчастої конструкції. З хліва є також двері до клуні.

На кожному подвір'ї також були споруди для зберігання продуктів - погребі, льохи. Погребі мають підземну й наземну частини. В погріб спускалися по драбині або сходами. Наземна частина має скошений дах, двері, муровані стіни. Це давало змогу влітку зберігати продукти в прохолоді, а взимку температура погреба дає змогу досить довго зберігати картоплю, буряки, капусту. Відомі також сховища для зерна, картоплі та овочів - ями.

Утримання господарського двору та реманенту було важливою складовою частиною господарських робіт українського населення протягом багатьох століть. Добрий господар вкладав багато праці, щоб у хаті й на подвір'ї всьому дати лад.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилюк А. Волинь: пам'ятки народної архітектури. Луцьк. 2000.
2. Архип Данилюк. Давнє народне житлово-господарське будівництво на Заславщині.
3. Галина Лозко. Українське Народознавство. Харків. 2005.
4. А. Пономарьов. Українська минушина. Київ «Либідь». 1994.
5. Олекса Воропай. Звичаї нашого народу. «Велес». 2005.
6. «Українська хата». Київ: Наукова думка, 1991. С108.